

LABORE ET ZELO

Силабус навчальної дисципліни «Чернігівщина: природа, люди, економіка»

Освітня програма: природничо-історичне спрямування

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень

Обсяг: 4 кредити ЕКТС

Курс: 2; **Семестр:** 4 (весняний)

Дні, Час, Місце: згідно розкладу

Кафедра: географії, туризму та спорту

Затверджено: протокол №11 від 05.03.2026 р.

Інформація про викладача

Ім'я	Барановський Микола Олександрович
Контакти	E-mail: Brnm@ukr.net , тел.: (096) 836 06 73
Робоче місце	Кафедра географії, туризму та спорту (ауд. 408, навчальний корпус № 2)
Години консультацій	Вівторок: 13:30 – 14:50

Опис навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Чернігівщина: природа, люди, економіка» призначена сформувати у здобувачів знання про регіон свого навчання і проживання, уміння і навички, які необхідні для успішного викладання відповідних тем у шкільному курсі географії та історії, а також для використання цих знань у практичній діяльності, зокрема для аналізу місцевих природних, демографічних та соціально-економічних процесів, участі у підготовці освітніх, краєзнавчих і розвиткових проєктів громади.

Дисципліна дозволить глибше вивчити особливості рельєфу, клімату, ґрунтів і внутрішніх вод Чернігівської області, її ресурсний потенціал, перебіг демографічних і міграційних процесів, розміщення населення, економічний потенціал і структуру економіки, особливості форм господарювання, виявити внутрішньорегіональні відмінності в розвитку на рівні територіальних громад.

Компетентності та результати навчання

Компетентності

Вивчення дисципліни у комплексі з іншими освітніми компонентами ОПП природничо-історичного спрямування сприяє набуттю здобувачами компетентностей:

- знання основних історичних етапів розвитку, особливостей природи, населення та господарства Чернігівської області;
- здатність використовувати спеціальні методи й підходи, освітні, геоінформаційні технології для дослідження природи, населення й господарства Чернігівської області та її громад;
- здатність здійснювати економічний аналіз регіону, територіальних громад, визначати територіальні диспропорції, зміни та ключові проблеми їхнього соціально-економічного розвитку.

Результати навчання

- уміння застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження суспільно-територіальних процесів на рівні регіону та територіальних громад, для вивчення Чернігівської області в шкільному курсі географії та історії;
- уміння визначати та здійснювати аналіз економічних, демографічних, соціальних та екологічних проблем регіонального розвитку, визначати заходи, механізми та інструменти їхнього розв'язання;
- уміння проводити оцінку територіальних диспропорцій і трансформаційних змін у розвитку економіки Чернігівської області, аналізувати стратегії розвитку регіону та його територіальних громад.

Форми, методи та засоби навчання

Навчальна дисципліна буде викладена у формі лекцій (20/6* год.) та практичних занять (20/6* год.), організації самостійної роботи студентів в бібліотеках та комп'ютерних мережах (80/108* год.).

Під час вивчення курсу будуть застосовані такі методи навчання: словесні (пояснення, розповідь, лекція, бесіда, навчальна дискусія), частково-пошуковий, аналізу та синтезу, узагальнення,

моделювання, контролю і самоконтролю.

Навчальна дисципліна передбачає використання: навчальних посібників, наукових статей, енциклопедій, відеоматеріалів, підкастів, інтерв'ю, атласів, стратегій і планів розвитку Чернігівської області та її територіальних громад тощо. Навчання відбуватиметься і на платформі УНІКОМ, тому здобувачам вищої освіти потрібно зареєструватися в освітній мережі університету та підписатися на курс. Деякі види індивідуального навчального завдання будуть надсилатися електронною поштою, через Messenger або Viber, а тому здобувачам вищої освіти потрібно мати доступ до мережі Інтернет.

* – денна/заочна форма навчання

Організація навчання

Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Історичні аспекти формування Чернігівської області	2	-
2	Сучасне географічне положення регіону та адміністративно-територіальний устрій	2	1
3	Рельєф і клімат Чернігівської області	2	1
4	Ґрунти, рослинний і тваринний світ, ландшафти області	2	
5	Природні ресурси регіону, екологічна ситуація	1	
6	Населення Чернігівської області	3	2
7	Економіка регіону. Первинний сектор	3	1
8	Вторинний і третинний сектори економіки Чернігівщини	3	1
9	Відмінності в розвитку територій області, сучасні проблеми регіону та шляхи їхнього подолання	2	-
Разом		20	6

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Географічне положення Чернігівської області	2	1
2	Клімат регіону та його сучасні зміни	2	1
3	Ґрунти та ландшафти Чернігівської області	2	-
4	Аналіз екологічної ситуації в регіоні	2	-
5	Формування та природний рух населення	2	1
6	Розміщення населення та особливості зайнятості робочої сили	2	1
7	Загальна характеристика економіки регіону. Первинний сектор	2	1
8	Розвиток вторинного сектора економіки	2	1
9	Третинний сектор економіки	2	-
10	Диспропорції в розвитку територій області та шляхи їхнього подолання	2	-
Разом		20	6

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Сучасні проблеми розвитку прифронтових громад Чернігівщини	8	12
2	Оцінка збитків і втрат Чернігівської області від військової агресії Росії	6	12
3	Аналіз стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року	10	12
4	Порівняльний аналіз стратегій розвитку територіальних громад Чернігівщини	10	12
5	Аналіз міграційної рухомості населення регіону	8	10
6	Оцінка спроможності територіальних громад регіону	8	12
7	Побудова електронної карти туристичних об'єктів Чернігівщини	10	14
8	Функціональні типи територій Чернігівської області та шляхи активізації їхнього розвитку	10	12
9	Зміни клімату в регіоні та їхній вплив на розвиток аграрного виробництва	10	12
Разом		80	108

Оцінка

Підсумкова оцінка курсу буде обчислюватися з використанням таких складників:

Бали	Результат навчання, що оцінюється
10	Усна відповідь, доповнення, запитання на практичному занятті № 1, 3, 5, 7, 8 (2 бали за одне заняття)
40	Побудова графіків, проведення обчислень, аналіз схем і таблиць, карт на кожному практичному занятті 4 бали за одне заняття
50	Контрольні роботи: розділ 1 – 10 балів максимум розділ 2 – 10 балів максимум розділ 3 – 10 балів максимум підсумкова контрольна робота – 20 балів максимум
	Залік
100	Разом

Здобувачі мають можливість додатково отримати бали (до 10) за написання та опублікування наукових статей із тематики курсу.

Політика курсу

Безпека – понад усе.

У разі включення сигналу «Повітряна тривога» під час очного навчання ви під керівництвом викладачки повинні перейти до споруд цивільного захисту і перебувати в них до скасування сигналу.

У разі включення сигналу «Повітряна тривога» під час дистанційного навчання за вашим місцем перебування, ви маєте перейти до безпечного місця та повідомити про це викладача.

Відвідування та / або участь у практичних заняттях з курсу є обов'язковими (за винятком здобувачів вищої освіти, які навчаються за графіком погодження). Здобувачі, які навчаються за графіком погодження мають на початку семестру узгодити з викладачами графік індивідуальної роботи та консультацій. Відвідування здобувачів вищої освіти лекцій і лабораторних занять реєструється викладачем. Варіант відпрацювання пропущених занять узгоджується з викладачем. Дозвіл на пропуск занять з причин, що завчасно відомі і є поважними, здобувач вищої освіти може отримати, подавши необхідну заяву в директорат.

Якщо здобувачі не були присутні на занятті через сигнал «Повітряна тривога», вони мають узгодити з викладачем дистанційну форму виконання завдання.

Дедлайн. Крайньою межею здачі відповідних завдань є три дні до дати заліку.

Переоцінка завдань можлива протягом тижня після отримання оцінки на основі заяви на ім'я завідувача кафедри у письмовій формі. Після отримання заяви, завідувач кафедри протягом тижня створить комісію з переоцінки, яка після проведення аналізу роботи здобувача повідомить його про своє рішення.

Перескладання здійснюється згідно з чинним положенням про організацію освітнього процесу в університеті

Академічна доброчесність та плагіат. Кожен здобувач вищої освіти повинен ознайомитися і слідувати нормам Положення НДУ ім. М. Гоголя «Про академічну доброчесність» (<http://surl.li/uxufcx>). Всю заплановану роботу здобувачі виконують самостійно. У разі виявлення несамотійного виконання завдання, результат анулюється, а робота повертається здобувачу на переопрацювання з дотриманням правил академічної доброчесності.

При виконанні спільних завдань, потрібно зазначати внесок кожного учасника/учасниці.

Мобільні пристрої на занятті використовуються з навчальною метою.

Поведінка в аудиторії. Кожен здобувач вищої освіти повинен ознайомитися і дотримуватися Правил внутрішнього трудового розпорядку (<http://surl.li/dkhfxg>) університету, а також принципів і правил поведінки, визначених у Етичному кодексі Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (<http://surl.li/vyonww>).

Вітається активність здобувачів із планування освітнього процесу та участь у неформальній освіті.

Основні джерела інформації для вивчення навчальної дисципліни

1. Барановська О.В., Барановський М.О., Смаль В.В., Смаль І.В. Чернігівщина: природа,

населення, господарство. Ніжин: Наука-Сервіс, 2000. 180 с.

2. [Дивосвіт природи Чернігівщини: інформ.-краєзнавчий довідник / за заг. Ред. І.В. Марисової, В.О. Сердюка. Львів: Мульті Арт, 2020. 323 с.](#)
3. [Економічний портал Чернігівської області](#)
4. [Регіональна схема екологічної мережі Чернігівської області. Чернігів, 2017. 102 с.](#)
5. [Стратегія сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року](#)